

FATİH SULTAN MEHMED'İN ÖLÜMÜ

Ord. Prof. İ. H. UZUNÇARŞILI

Fatih Sultan Mehmed, muhtelif sebeplerle arası açık olan Memlûk devleti üzerine hareket ettiği sırada yolda vefat etmiştir. Pâdişah 27 Safer 886 ve 27 Nisan 1481 de Kapıkulu Ocaklarıyla *İstanbul*'dan çıktı; tarihlere göre o sırada rahatsız idi. *Üsküdar*'a geçtikten sonra rahatsızlığı arttığından bir kaç gün *Üsküdar*'da kaldı. Atla gidemiycek derecede dermansız olduğundan araba ile yola çıktı. Bitkin bir halde *Gebze*'ye yakın *Tekir Çayırı* veya *Hünkâr Çayırı* ordugâhına indi ve 886 Rebiulevvelinin dördüncü Perşembe günü akşama yakın (4 Mayıs 1481) elli bir yaşında vefat etti. *İstanbul*'dan çıkışıyle ölümü arasından yedi gün geçmişti. Hastalığı sefere hareketinden kaç gün evveldi? Yoksa hareketi gününde mi hastalandı? Hasta halinde niçin çıktı? Ölümünde zehirlenmek gibi haricî bir tesir var mı idi? gibi sorular ve bunların tetkiki ayrı bir konu olduğundan burada zikredilmedi.

Tarihlere göre hastalığı nikris olup ıstırapı fevkalâde olduğu için andan müteessiren vefat etmiş ve ölüm askerden gizlenerek hamam yapmak üzere *İstanbul*'a geçirilmiş ve yine tarihlere göre on bir gün ölümü saklanmış.

Fatih, Memlûkler üzerine sefere giderken veziriâzam Karamanî Mehmed Paşa beraberinde olup *İstanbul* muhafazasına ihtiyar vezir İshak Paşa'yı bırakmıştı. Aynı zamanda iki oğlundan Amasya Valisi Bayezid'in oğlu Korkud ve Karaman Valisi (Cem) in oğlu Oğuz Han muhafaza altında olarak *İstanbul* sarayında bulunuyorlardı.

Fatih Sultan Mehmed'in vefatında hayatta Bayezid ve Cem isimlerinde iki oğlu vardı. Bunlardan büyük şehzade Bayezid otuz dört yaşında olup *Vilâyet-i Rum* denilen *Sivas*, *Tokat*, *Amasya* Valisi idi, yirmi üç yaşında olan küçüğü Cem ise merkezi Konya olan Karaman valisi bulunuyordu.

Bu kısa izahtan sonra elimizdeki vesikaya göre *İstanbul* Fatihinin ölümüne ve cesedinin kokmasına ve dahilî ahşasının temizlenerek tahnit edildiğinden bahsedelim.

Fotoğrafını makalenin sonuna koyduğumuz vesikaya göre bu arıza Fatih'in yerine hükümdar olan İkinci Bayezid'e hitaben yazılmıştır. Bu arizayı takdim eden adam, Fatih'in yanında beraber sefere çıkan Baltacılar Kethüdası Kasım'dır. Vesikaya göre :

Baltacılar Kethüdası Kasım, Pâdişahla sefere çıkışında Hünkârdan çavuşluk istemiş ve Pâdişah da sabretmesini söylemiş; sonra Pâdişahın vefatı vuku bulmuş. Cesedinin üzerinde (bu her halde cesedin saraya getirilmesinden sonra olacak) üç gün üç gece mum yanmamış. Bunun üzerine Kasım gidip bu hali kapucular kethüdasına söylemiş ve o da durumu İstanbul Muhafızı İshak Paşa'ya arzemiş. Bunun üzerine İshak Paşa'nın emriyle cesedin üzerine mum yakmışlar ve cesedin kokması sebebiyle yanına kimse varmamış. Bu, kethüda Kasım ile usta dediği birisi beraberce cesedin içini açıp temizlemiş, bu yaptığı işleri kendi kethüdası da bilirmiş¹.

Baltacılar Kethüdası Kasım bunları zikrettikten sonra yeni Pâdişaha merhum Hünkârın ruhu için bu mâruzatının sonuna kadar okunmasını ve kendisini kapucu yaptıklarını arzeyliyor.

Baltacılar Kethüdasının yazısı Sultan Mehmed'in ölümünün duyulup meydana çıkmasından sonradır. Ondan evvel tarihlere göre belki on bir gün saklanmıştı. Gece gündüz cesedin üzerine mum yanmaması ve bu hal İshak Paşa'ya söylenerek onun emriyle mum yakılması üzerine İstanbul Muhafızı İshak Paşa'nın Fatih'in ölümünden sonra duruma hâkim olup Vezirîâzam Karamanî Mehmed Paşa'nın öldürülmüş olduğu anlaşılıyor.

Fatih'in ölümüyle cesedinin kokmaya kadar ihmal edilmesi saltanata geçecek iki şehzadenin gösterecekleri faaliyete bağlı idi. Fatih Sultan Mehmed tedvin ettirdiği kanunnâmede evlâdından kime saltanat müyesser olursa nizam-ı âlem için kardeşlerini öldürmesini tesbit ettirmişti. Bu kanuna göre babalarının son demlerine doğru oğulları can kaygusuna düşerek imkân dahilinde tedbirli bulunuyorlardı. Meselâ Fatih'in büyük oğlu Bayezid, kendisinin

¹ Merhum Yahya Kemal Beyatlı ile mutad üzere Emirgânda görüştüğümüz esnada kendisi Fatih'in cesedinin mumyalı olduğunu söylemesine karşı bazı tarihçilerin itiraz ettiklerinden bahis ile bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu benden sormuştu. O zaman ben de ölümün on bir gün saklandığı doğru olduğuna göre elbette cesedin kokmaması için ilaçlanması 'icabedeceğini söylemiştim. Merhum, pek vesveseli olduğundan bu mütalâamdan memnun olmuştu. Vesikadan da anlaşıldığına göre Fatih'in cesedi dahilî ahşası çıkarılarak temizlenmiştir.

سلطان

عیبیه سعادت پناه بوز سرکلدن صکر مروض نیککی بن نفور و لیلو
 حککارک طالب ترا بلطاجیلرنگ کتخو داسیدم دولتلو حککارک قولو غنوه
 ایدم دولیتله اوة بقا به سفر ایچک حککار بن فقر چاوشلی صدقه ایله
 سلطانم دیدم دولیتله صبر ایله در اول حالده حککار متوفی اولدی اوز
 رده اوج کون و اوج کیم موم بنیادی واردم قیچیلر کتخو داسینه سول
 دم اولدانی اسحاق پاشینه سولیدی امر ایلدیلر موم بقدم ره یاسی
 اوچدن کسینه یانینه و ارمادی بن فقر اوستا ایله بیله ایچنی ابرطلام
 بوذکر اولان سوز لری کتخو دامزدانی سیلر دولتلو حککارک روح
 ایچون بوذکر اولانی آخینه دک اوقی دولتلو سلطانم دولیتله
 سخت کلدرین بن قولوکی قابوچی ایلدیلر یاقی فرمان سلطانم انقله
 قوکه قاسم

Res. 2 — Fatih Sultan Mehmed'in ölümünde sırtında bulunup kesilerek çıkarılan kaftanı (Topkapı Sarayı Müzesi).

babası tarafından pek sevilmediğini biliyordu. Kendisi Kapıkulu Ocaklarına ve bilhassa Yeniçerilere güveniyordu ve devlet erkânından bazı taraftarları da vardı.

Fatih'in küçük oğlu Cem, babasının sevgilisi idi. Hattâ Karamanî Mehmed Paşa'nın tertip ettiği kanunnâmede nümune olarak şehzadelere yazılacak fermanında misal olarak Cem'in ismi zikredilmişti. Vezirîâzam ve bazı devlet adamları da Cem taraftarı idiler. Fatih Sultan Mehmed, Kanunnamede tarafgirlik etmiyerek hükümdarlığı ikisi arasında serbest bırakmıştı.

İşte durum böyle iken hiç ümit edilmedik bir zamanda Pâdişahın genç denilecek yaşta ölümü ve iki tarafın kendi efendilerini hükümdar yapmak üzere faaliyete geçmeleri ve Cem taraftarı Sadrazamın öldürülmesi ve tarihçilere göre yolsuz hareketler yapıldığı sırada zavallı İstanbul Fatihinin cesedi ihmal edilerek kokmaya kadar varmış ve şehzade Bayezid partisi taraftarı olan İstanbul Muhafızı Vezir İshak Paşa duruma hâkim olarak mütereddit bulunan Amasya Valisi Bayezid'i arka arkaya adamlar göndermek suretiyle Cem'in gelmesinden evvel saltanata davet ile cülûs ettirmiştir.

Baltacılar Kethüdası Kasım'ın Sultan Bayezid'e takdim ettiği arıza aynen şöyledir²:

Sultan

Atabe-i saadet penah (penaha) yüz sürmekten sonra mâruz-ı bendegi ben fakir devletlû

Hünkârın طاب ثراه tâb-e serah, Baltacılarının Kethüdasıydım. Devletlû hünkârın kulluğunda

idim devletiyle öte yakaya sefer idicek hünkâr, ben fakir Çavuşluk sadaka eyle

Sultanım dedim, devletiyle sabreyle der.

Ol halde hünkâr müteveffa oldu üz

rimde (üzerinde) üç gün ve üç gece mum yanmadı. Vardım Kapucular Kethüdasına söyle

dim ol dahi İshak Paşa'ya söyledi. Emir eylediler mum yaktım reyhası (rayihâsından)

² Topkapı Sarayı Arşivi Evrak numarası 735/21.

kimse yanına varmadı. Ben fakir, usta ile bilece içini ayırtladım.
Bu zikr olunan sözleri kethüdamız³ dahi bilir devletlû hünkârın
ruh (ruhu)

için bu zikr olanı ahirinedek oku devletlû sultanım. Devletiyle
taht (tahta) geldin. Ben kulunu Kapıcı eylediler baki ferman
sultanımın

el fakir ül hakir.

Kulun Kasım

(Fatih Sultan Mehmed'in vefatından sonra üzerinden kesilmek
suretiyle çıkarılan Topkapı sarayında bulunan kaftanının fotoğrafisi
bu makaleye konmuştur.)

³ Saray Kapucular Kethüdası.